
Międzynarodowa Karta Ochrony i Konserwacji Zabytków.

Ochrona Zabytków 17/4 (67), 49-51

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Użytkowanie budowli zabytkowych w Polsce (prof. dr Stanisław Lorentz),
Adaptacja zespołu zabytkowego Torunia do potrzeb współczesnych (mgr Bohdan Rymaszewski) i

Nowe aspekty teorii konserwacji zabytków (prof. dr Jan Zachwatowicz).

Obrady Kongresu zamknęło posiedzenie plenarne, na którym podjęto rezolucję w sprawie utworzenia Międzynarodowej Rady Zabytków i Zależnych Zabytkowych (Conseil International des Monuments et des Sites — ICOMOS) oraz powołano Komitet Organizacyjny i Biuro Wykonawcze. W skład Biura wszedł prof. dr Stanisław Lorentz jako przedstawiciel UNESCO. Poważnym osiągnięciem było również uchwalenie nowej Karty Konserwatorskiej, której tekst w przekładzie polskim zamieszczamy poniżej.

Reasumując należy stwierdzić, że Międzynarodowy Kongres w Wenecji przyczynił się do wymiany doświadczeń i poglądów, dał pewne nowe ustalenia teoretyczne oraz podjął wstępne kroki organizacyjne w kierunku utworzenia nowej organizacji międzynarodowej. O pozycji Polski na Kongresie świadczy fakt, że dość powszechna była opinia, iż przyszedł Kongres mógłby odbyć się w Polsce.

Mieczysław Ptaśnik

MIĘDZYNARODOWA KARTA OCHRONY I KONSERWACJI ZABYTEKOW

Brzemienne duchową spuścizną przeszłości, zabytkowe dzieła narodów pozostają w życiu współczesnym żywym świadectwem ich wiekowych tradycji. Ludzkość, z każdym dniem bardziej świadoma jednolitego charakteru wartości ogólnoludzkich, uważa je za dziedzictwo wspólne i uznaje swą solidarną odpowiedzialność za ich zachowanie wobec przyszłych pokoleń. Poczyna się ona do przekazania im tychże wartości w całym bogactwie ich autentyzmu.

Jest zatem rzeczą istotną, ażeby zasady, jakimi ma się kierować ochrona i konserwacja zabytków zostały wyłonione wspólnie i sformułowane w płaszczyźnie międzynarodowej, przy całkowitym pozostawieniu każdemu narodowi troski o zapewnienie ich zastosowania w ramach swej własnej kultury i rodzimych tradycji.

Nadając pierwszy kształt tym podstawowym zasadom, Karta Ateńska z 1931 r. przyczyniła się do rozwoju szerokiego ruchu międzynarodowego, który przejawiał się zwłaszcza w dokumentach poszczególnych narodów, w działalności UNESCO oraz ICOM'u i w utworzeniu przez ten ostatni Międzynarodowego Ośrodka Badań nad ochroną i konserwacją dóbr kulturalnych. Wyczulenie i zmysł krytyczny zwróciły się ku zagadnieniom coraz bardziej złożonym i zróżnicowanym, wydaje się przeto, iż nadeszła pora, ażeby przebadać zasady tejsze Karty w celu ich pogłębienia i poszerzenia ich zasięgu przez nowy dokument.

W wyniku powyższego Drugi Międzynarodowy Kongres Architektów i Techników Zabytków, zgromadzony w Wenecji w dniach od 25 do 31 maja 1964 r., przyjął tekst następujący:

DEFINICJE:

Art. 1. Pojęcie zabytku obejmuje zarówno oderwany twór architektoniczny, jak też założenia miejskie lub wiejskie, będące świadectwem poszczególnych cywilizacji, znamiennej ewolucji bądź wydarzenia historycznego. Rozciąga się ono nie tylko na wielkie dzieła, ale również na skromne obiekty, które z upływem czasu nabrały znaczenia kulturalnego.

Art. 2. Ochrona i konserwacja zabytków stanowią dyscyplinę, która odwołuje się do wszystkich dziedzin nauki i techniki, mogących przyczynić się do badania i zachowania dziedzictwa zabytkowego.

CEL:

Art. 3. Ochrona i konserwacja zabytków zmierzają do zachowania zarówno wszelkiego dzieła sztuki, jak też świadectwa historii.

OCHRONA:

Art. 4. Ochrona zabytków nakłada przede wszystkim obowiązek ciągłości ich należytego utrzymania.

Art. 5. Ochronie zabytków zawsze sprzyja ich użytkowanie na cele użyteczne społecznie; użytkowanie takie jest zatem pożądane, nie może wszakże pociągać za sobą zmian układu bądź wystroju budowli. Są to granice, w jakich należy podejmować i można dopuszczać przystosowanie, wymagane przez ewolucję zwyczajów i obyczajów.

Art. 6. Ochrona zabytku zakłada ochronę otoczenia w jego skali. Jeśli otoczenie dawne przetrwało, będzie ono podlegać ochronie i wszelka nowa budowa, wszelka rozbiórka i wszelka przeróbka, która mogłaby zmienić stosunki brył i barw, zostanie zakazana.

Art. 7. Zabytek jest nierozdzielny od historii, której jest świadectwem i od otoczenia, w którym się mieści. W wyniku powyższego przemieszczenie zabytku w całości lub w części nie może być dopuszczalne, chyba że wymaga tego zachowanie zabytku lub usprawiedliwiają je względy na wyższy interes narodowy bądź międzynarodowy.

Art. 8. Elementy malarskie, rzeźbiarskie lub zdobnicze, które stanowią nieodłączną część zabytku, nie mogą być odeń oddzielane, chyba że jest to jedynym środkiem, zdolnym zapewnić ich ochronę.

KONSERWACJA:

Art. 9. Konserwacja jest zabiegiem, który powinien zachować charakter wyjątkowy. Ma ona za cel ochronę i ujawnienie estetycznej i historycznej wartości zabytku oraz polega na poszanowaniu dawnej substancji i elementów stanowiących autentyczne dokumenty przeszłości. Ustaje ona tam, gdzie zaczyna się domysł; poza tą granicą wszelkie, uznane za nieodzowne, prace uzupełniające mają wyrastać z kompozycji architektonicznej i będą nosić znamię naszych czasów.

Art. 10. Kiedy techniki tradycyjne okazują się niewydolne, wzmocnienie zabytku można zapewnić sięgając do wszelkich nowoczesnych technik konserwatorskich i budowlanych, których skuteczność wykazałyby dane naukowe i zapewniało doświadczenie.

Art. 11. Wartościowy wkład każdej epoki do ukształtowania zabytku powinien zostać uszanowany, jako że jedność stylowa nie jest celem, do jakiego należałoby zmierzać w toku konserwacji. Jeśli budowla zawiera kilka faz nawarstwiających się, wydobyć fazy spodniej usprawiedliwione jest tylko w wyjątkowych okolicznościach i pod warunkiem, że usunięte elementy przedstawiają zaledwie przedmiot nikłego zainteresowania, że wydobyta na jaw kompozycja stanowi dokument o znacznej wartości historycznej, archeologicznej lub estetycznej i że jego stan zachowania zostanie oceniony jako zadowalający. Osąd co do wartości rzeczonych elementów i decyzja co do przeprowadzenia zamierzonych wyburzeń nie mogą zależeć od samego autora projektu.

Art. 12. Elementy przeznaczone do zastąpienia części brakujących powinny harmonijnie włączać się do całości, odróżniając się zarazem od partii autentycznych, ażeby konserwacja nie fałszowała dokumentu sztuki i historii.

Art. 13. Dobudowy mogą być dopuszczalne tylko o tyle, o ile mają wzgląd na poszanowanie wszystkich ważnych części budowli, jej dawnego otoczenia, równowagi kompozycyjnej i związków ze środowiskiem otaczającym.

ZAŁOŻENIA ZABYTKOWE:

Art. 14. Przedmiotem szczególnych starań powinny stać się założenia zabytkowe celem zachowania ich integralności oraz zapewnienia ich uszanowania, ich zagospodarowania i ich wyeksponowania. Wykonywane przy nich prace w zakresie ochrony i konserwacji powinny kierować się zasadami wyłożonymi w artykułach poprzedzających.

WYKOPALISKA:

Art. 15. Prace wykopaliskowe powinny odbywać się zgodnie z normami naukowymi i z „Zaleceniem określającym międzynarodowe zasady do stosowania w sprawie wykopalisk archeologicznych”, przyjętym przez UNESCO w 1956 r.

Zapewni się zagospodarowanie ruin oraz podejmie środki niezbędne dla zachowania i trwałej ochrony elementów architektonicznych i odkrytych obiektów. Ponadto zostaną podjęte wszelkie kroki na rzecz ułatwienia zrozumienia zabytku i jego udostępnienia, bez wypaczania kiedykolwiek jego znaczenia.

Wszelkie prace rekonstrukcyjne będą wszakże musiały być z góry wykluczone, można brać pod uwagę tylko samą anastylozę, to jest odtworzenie części istniejących, lecz rozproszonych. Elementy scalające będą zawsze rozpoznawalne i będą stanowić minimum niezbędne dla zapewnienia warunków ochrony zabytku i przywrócenia ciągłości jego formy.

UPOWSZECHNIENIE:

Art. 16. *Pracom z zakresu ochrony, konserwacji i wykopalisk zawsze będzie towarzyszyć powstanie dokładnej dokumentacji w postaci sprawozdań analitycznych i krytycznych, ilustrowanych rysunkami i fotografiami. Zostaną w niej zgromadzone wszystkie fazy prac odkrywkowych, zabezpieczających, rekonstrukcyjnych i scalających, jak również zidentyfikowane w toku prac elementy konstrukcyjne i formalne. Dokumentacja ta będzie złożona w archiwach instytucji publicznej i udostępniona badaczom; zaleca się jej publikację.*

W Komisji redakcyjnej Międzynarodowej Karty Ochrony i Konserwacji Zabytków udział wzięli:

P. Pietro Gazzola (Włochy) Przewodniczący, P. Raymond Le Maire (Belgia) Protokolarz, P. Bassegoda Nonell J. (Hiszpania), P. Benavente Luis (Portugalia), P. Boscovich Djurdje (Jugosławia), P. Daifuku Hiroshi (UNESCO), P. De Vrieze P. (Holandia), P. Langberg Harald (Dania), P. Matteucci Michele (Włochy), P. Merlet Jean (Francja), P. Flores Marini C. (Meksyk), P. Pane Roberto (Włochy), P. Pavel S. C. J. (Czechosłowacja), P. Philippot Paul (Międzynarodowy Ośrodek Badań nad Ochroną i Konserwacją Dóbr Kulturalnych), P. Pimentel Victor (Peru), P. Plenderleith Harold (Międzynarodowy Ośrodek Badań nad Ochroną i Konserwacją Dóbr Kulturalnych), P. Redig de Campos (Cittá del Vaticano), P. Sonnier Jean (Francja) P. Sorlin François (Francja), P. Stikas Eustathios (Grecja), P. Tripp Gertrud (Austria), P. Zachwatowicz Jan (Polska).

PRACE KONSERWATORSKIE — WOJEWÓDZTWO WARSZAWSKIE 1959—1963*

Okres ostatnich pięciu lat charakteryzował się na terenie województwa warszawskiego koncentracją kredytów i zainteresowań na zagadnieniu konserwacji i zabezpieczeniach czołowych obiektów architektonicznych Mazowsza. Zasadą generalną w wyborze i klasyfikacji obiektów zabytkowych do remontów z kredytów konserwatorskich było w wspomnianym okresie pełne wykorzystanie i adaptacja zabytków dla potrzeb współczesnych. Zasada ta znalazła swój wyraz w włączeniu do planów robót konserwatorskich szeregu obiektów silnie zniszczonych i nieużytkowanych w okresie powojennym. Większość wykonywanych prac nosiła charakter odbudowy — rekonstrukcji, podczas gdy bieżące remonty prowadzone były bezpośrednio przez użytkowników. Parę danych liczbowych zilustruje najlepiej proporcje, jakie zachodziły w okresie sprawozdawczym między odbudową — rekonstrukcją obiektów architektonicznych, a bieżącymi remontami zabezpieczającymi.

W okresie 1959—63 na odbudowę i adaptację dla nowych potrzeb 20 obiektów zabytkowych przeznaczono z kredytów centralnych oraz terenowych kwotę 35 milionów złotych. Równocześnie użytkownicy obiektów zabytkowych wykonali kosztem 28,5 miliona złotych remonty kapitalne i bieżące 285 obiektów. Tak więc prace konserwatorskie o różnym zakresie i formach prowadzone były w latach 1959—63 przy 305 obiektach zabytkowych, stanowiących blisko 50% ogólnej liczby zabytków nieruchomości województwa warszawskiego.¹

Zespoły urbanistyczne Płock miasto

W latach 1962—63 podjęta została na terenie Płocka szeroko pomyślana akcja porządkowania zabytkowego centrum miasta. W okresie tym z kredytów Gospodarki Komunalnej miasta, remontami elewacji objęte zostały zabytkowe kamienice przy ulicach: Kolegialna 20, 24; Narutowicza 8, 10; Nowotki 2, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 19, 21, 22, 23, 25; Sienkiewicza 16; Kwiatka 1, 10, 21, 29; Wieczorka 8, 15; Bielska 5; Nowy Rynek 2; Tumaska 6, 16; Kościuszki 2, 9, 12; Mostowa 1, 2, 5/7; Nowotki 14, 16; Grodzka 13; St. Rynek 9. Ponadto opracowany został przez zespół

*Por.: „Ochrona Zabytków” V (1952), nr 2 (17), s. 126; VIII (1955), nr 1 (28), s. 57; X (1957), nr 4 (39), s. 279. Prace konserwatorskie za rok 1958 por.: „Biuletyn Konserwatorski województwa warszawskiego”, Warszawa 1958.

¹ Dane liczbowe w oparciu o sprawozdania roczne wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Warszawie.